

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Capitvlvm IX. Cùm M. Ferrariensis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

tolli absolute; Limitari debet, inquam, nisi illud iuratum sit, si vid. Capitulares, aut Conuentuales iurarint obseruatos se statutum, seu non recepturos eiusmodi personas, quia Conuentui aut Congregationi noxium esse videatur; ac postea contraueniant etiam vno actu, censentur recedere à statuto, quoad illam statuti partem, v. g. vt ex hæresi nati, vel tres ex eadem familia non recipiantur. Nō enim præsumendum est periurium; fierent autem periuri, si statutum iuramento confirmatum violarent; præterquam si illud abolere ac tollere vellent. Quare hoc ipsum tanquam benignius, præsumi debet, secundum doctrinam Felini hic n. 11. & 12. quam testatur esse communem super c. dilecto 25. de præb. quod statuentes propriam auctoritate tollere possunt statutum iuratum: Consequenter si ei facto etiam vnico contraueniant, videntur id agere animo tollendi statutum, ne alioquin periuri fiat. Vide quæ dicentur in cit. c. dilecto, & c. seq.

CAPITVLVM IX.

Cùm M. Ferrariensis.

PARAPHRASIS.

Lis iudiciaria agitata fuerat coram Episcopo Ferrariensi inter Martinum & alios quatuor Ferrariensis Ecclesiæ Canonicos ex vnâ parte, & inter Capitulum Ferrariense ex alterâ parte: quæ iam prius coram Episcopo Ferrariensi agitata, deinde ad Papam Innoc. III. delata fuit. Martinus Canonicus suo & sociorum nomine proposuit, quod Capituli Ferrariensis Canonici, vt præbendas suas augerent contra antiquam Ecclesiæ suæ consuetudinem, eos ad numerum minorem, videlicet 14. redegerunt, parte quadam prouentuum communi mensæ Capitulari deputatâ, reliquos inter se diuiserunt, ita vt ob minorem numerum Capitularium singuli plus reciperent. Nihilominus postea contra propriam constitutionem venientes quinque Canonicos instituerunt, nullis designatis præbendis, tametsi redditus Ecclesiæ seu mensæ Capitularis non parum augeri fuerint.

Ex aduersâ autem parte Procurator Ferrariensis Capitali respondit, quod statutum Capituli de numero præbendarum 14. à Sede Apostolica confirmatum fuerit. Cùm enim in ecclesiâ vna præbenda vacaret, Capitulum ad quorundam instantiam duos ad eâ instituisse, ita (arbitror) vt redditus inter se diuiderent, postea verò ad preces Episcopi dictum Martinum & quendam alium à Capitulo receptum fuisse, eâ conditione, vt ius Canonice haberent, sed ex ea nullos redditus sperare possent, donec priores duo præbendas integras assecuti essent. Fuisse quidem industria quorundam Canonicorum Ecclesiæ prouentus auctos, sed illud augmentum mensæ communi Capitulari, quod minus sufficiens esset, deputatos fuisse.

His ex vtrâque parte relatis, mandat Innocent. III. Episcopo Clagienti, vt examine hac super re instituto, præbendis 14. in sua integritate relictis, quatuor canonicas ex redditibus excrescentibus præbendas constitui curet, non obstante confirmatione statuti de 14. præbendarum numero: cùm in eâ secundum stylum Curie Romanæ expressa, vel saltem tacite intellecta fuerit limitationis hæc clausula: nisi postea Ecclesiæ redditus ita augeantur, vt conuenienter plures Canonici institui possint. Accedit etiam, quod ipsi Canonici à statuto suo sponte receperint, supra numerum statutum quatuor recipiendo. Facit autem Pontifex mentionem quatuor tantum, nam qui primus ad vacantem Canonicatum institutus erat, is præbendam integram, & non vt Capitulum volebat, dimidiatam percipere debeat. Denique ait Pontifex, omnia rescindi, declararique oportere irrita, quæ post litem motam & contestatam coram Episcopo Ferrariensi circa præbendas, & earum possessionem innouata fuerant.

SUMMARIUM.

1. *Iusta causam inuendi numerum Canonico- rum est tenuitas reddituum, vbi augendi eorundem notabile augmentum.*

2. Be

2. Beneficia, que ab alio, quàm Episcopo vel Capitulo, fundata sunt, sine patroni consensu supprimi aut diminui non possunt, nisi cogente necessitate: & tunc patronus requisitus consentire nolit.
3. Nec beneficia supprimi, vel diminui possunt in perpetuum ab Episcopo cum consensu Capituli, que in vtriusq; commodum cedunt, sed opus est consensu Papa.
4. Numerus præbendarum etiam iuramento confirmatus mutari potest, re notabiliter mutata.
5. Aliud est ius Canonie spiritualis, & aliud ius præbende, sine hac non decet diu viuere Canonicum, qui officio saltem Horarum Canonicarum sit adstrictus, quam etiam, implorato iudicis officio, petere potest.
6. An expectantibus præbendam debeantur distributiones quotidiana, & si in Sacris constituti sint, vocem habeant in Capitulo, ex cuiusque Ecclesia consuetudine cognoscendum.
7. Statutum etiam à Papa confirmatum de certo præbendarum numero intelligendum est cum clausula, nisi in tantum excreverent Ecclesiæ facultates, ut pluribus possint sufficere competenter.
8. Numero Canoniorum aucto ob augmentum reddituum, in eorum perceptione novos Canonicos antiquis aequales esse decet.
9. Valet protestatio, ut Canonicus supernumerarius redditibus careat, dum præbenda vacet.
10. Protestatio est voluntatis declaratio de iure suo resimendo, aut iuri alterius contradicendo.
11. Protestatio non habentis ius nihil proficit.
12. Ea semel facta ad conseruationem iuris, repeti non debet.
13. Ad omnem protestationem requiritur, ut sit contraria (intrinsicè vel extrinsicè) actui quem protestans voluntariè exercet.
14. Si protestatio intrinsicè repugnet actui, irritus est actus, v. g. Contractus Matrimoni-

monij, Professio Religionis, cui adijcitur, licet non semper, si adijcitur contra Etui naturam suam ex iure gentium, vel civili sortienti.

15. Si protestatio extrinsicè, & secundum accidentariam legis constitutionem repugnet actui, pro inutili & non adiecta habetur, actusque valet.

NOTANDUM I. Iusta causa supprimendi Ecclesiastica beneficia, siue supprimendi numerum canonicorum est tenuitas reddituum. Nam tot Canonici, & Ecclesiæ ministri institui debent, quot ex redditibus se decenter sustentare possunt, uti habetur in c. de Institut. & c. vlt. iun. Gl. ver. iuxta facultates, de ver. signif. Quare cum talis præbendarum diminutio sacris canonibus consentanea sit, eam Episcopus cum Capituli consensu facere non prohibetur, uti docet Gl. c. ex parte, ver. diminuti, hoc tit. Innoc. in c. præced. n. 2, ibid. Ioan. Andr. n. 2. Imola n. 4. Abb. n. 4. & in hoc c. n. 2. & constat ex Trid. Concil. Sess. 24. cap. 15. de reform. Multo verò magis augeri potest, imò verò debet numerus præbendarum, si redditus notabiliter aucti sint, ita ut pluribus Canonicis deceter sustentandis sufficiant. Vide etiam, quæ dicuntur in c. maioribus 8. de præbendis.

Excipitur primò; Si præbendæ non ab Episcopo, vel Capitulo, sed ab alio fundationem acceperunt, supprimi aut diminui non possunt sine patroni consensu, uti colligitur ex c. Monasterium 33. causa 16. q. 7. & inter alios annotauit Ioan. Andr. in c. præced. n. 19. Abb. ibid. n. 5. Qui tamen rectè limitat; Nisi necessitas postulet mutationem aliquam instituere in beneficijs, & patronus requisitus consentire nolit, etiam eo inuito diminutio beneficii fieri poterit: nam patronus non potest impedire magnum bonum ecclesiæ.

Excipitur secundò; Si diminutio, aut suppressio beneficii cedat in commodum Episcopi & Capituli simul, quia bona communia habent, tunc ea fieri non potest ab Episcopo cum consensu Capituli: quia is in proprio facto auctoritatem præstaret, quod fieri nequit, iuxta Clem. 2. de rebus ecclesiæ

non

non alienandis, vbi id ipsum dicitur de vnione beneficii, & sumitur ex l. pupillus 5. ff. de aucto. tutorū, vbi statuitur, non valere contractum, quem pupillus cum tutore suo instituit, ne is in causa propria auctoritatē presteat, valitarum verò, si alter tutor, cui administratio bonorum pupilli credita est, auctoritatem interponat. Quare in supra dicto casu ad superiorem recurrendum est, videl. ad Archiepiscopū vel Papā, vti Hostiens. docet in c. præc. ibidem. Abb. n. 5. Ioan. Andr. n. 19. sed Gl. in cit. Clem. 2. ver. mensæ suæ, rectius sentire videtur, Archiepiscopū non posse auctoritatem interponere, cum ille casus non sit inter eos, qui Archiepiscopo erga Suffraganei sui diocēsin competunt, qua de re infra hoc libr. tit. de offic. ordinarij.

Addit Gl. ibid. Neque posse per Episcopū auctoritatem effici, vt beneficium vniatur, aut reditus eius applicentur mensæ Capitulari; quia ad talem mutationem requiritur consensus Capituli, quem in propria causa præstare non potest. Intelligi autem hæc debent, si mutatio aut applicatio fiat in perpetuum; at verò ad tempus, propter necessitatem, v. g. vt debita Episcopatus, vel mensæ Capitularis soluantur, fructus beneficij vacantis eo applicari posse, annotat Gl. fin. in c. vnic. vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur, Felin. pluribus citatis in c. præc. n. 23. Sin autem bona Capituli & Episcopi diuisa sint, sicuti plerumque esse solent, tunc Episcopus non prohibetur ex causa iusta beneficium extinguere, aut præbendas minuere in commodum Capituli, aut fabricæ; etsi fortè indirectè & per accidens (non autem directè ac per se) ipse quoque Episcopus inde commodum ferat. Poterit quoque alicuius beneficij suppressio, aut diminutio ex iusta causa fieri, vt vni Capitularium præbendæ, v. g. Decanatus reditus applicentur; quia Capitulum tunc non dabit consensum in propria causa, quandoquidem causa decani, aut singulorum canonicorum distincta est à causa Capituli, prout annotauit Felin. in c. præc. n. 22.

4 Excipitur tertio ab Abb. in c. præc. n. 4. Si numerus præbendarum iuramento confir-

matus sit, non posse mutari propter periurij periculum. Sed non placet hæc exceptio; quia iuramentum de retinendo certo numero præbendarum, aut canonicorum, interpretandum est, si res in eodem statu permaneat; non autem vt etiam in eum casum se extendat, si res notabiliter mutata fuerit, ita vt secundum æquitatis rationem, & sacrorum canonum præscriptum, mutatio facienda sit, secundum eundem Abb. in c. dilecto n. 18. de præbend. & consentiunt, quæ dixi in Theol. moral. lib. 4. tr. 3. c. 9. n. 2. & mox dicentur in not. 4. Qua ipsa ratione rectè dixit idem Abb. tamen si numerus præbendarum auctoritate Papali definitus sit; quia confirmatio, quamuis simplex, facta cum clausula irritante, si quid contrà factum fuerit; posse tamen numerum præbendarum augeri, auctis redditibus, vt constat ex hoc c. Atque vice versa, diminutis notabiliter redditibus, numerum diminui; dummodo redituum accremētum, vel decrementum stabile futurum esse existimetur. Videri etiam potest Nicol. Garcias p. 12. de benefic. cap. 1.

NOTANDVM II. Ibi mensæ communiter deputarunt, Capitulum vltra præbendas singulorum canonicorum habere insuper potest mensam communem, ex qua distributiones quotidianæ promantur, eleemosynæ in pauperes fiant, Officialium stipendia solvantur &c. Interdum verò canonicorum præbendæ diuisæ non sunt, sed reditus omnes Capitularibus in communi seruantur ab Oeconomo, atque inde certis temporibus, v. g. in fine cuiusque anni distribuuntur. Idemque fit, si præbendæ separatos quidem reditus habeant, sed non sufficentes. Videri potest Abb. hic n. 3. Ioan. Azor. tom. 2. Instit. moral. lib. 3. cap. 11. q. 10.

NOTANDVM III. Cum Gl. hic ver. In canonicos receperunt, Aliud est ius canoniæ spiritualis, & aliud ius præbendæ, seu fructuum temporalium percipiendorum. Potest enim aliquis esse canonicus, & nullos adhuc reditus seu fructus beneficij percipere; quare neque propriè beneficium habere censendus est. Sic etiam religiosus in monasterio, maximè si sit ex ordine Mendicantium, ait

E

Abb.

Abb. in c. dilectus 19. num. 7. de præbend. ius spirituale obtinet, sine præbenda. Sed & vice versa fieri solet, vt aliquis, non tantum clericus, sed etiam laicus, v.g. cantor, aut ædituus templi, præbendam ex redditibus ecclesiasticis habeat, nullam autem canoniam siue ius spiritualis officij, sicuti legi potest apud Imolam in c. maioribus col. 2. de præbend.

Veruntamen non decet, vt receptus in canonicum, & officio saltem horarum canonicarum astrictus, diu sine præbenda sit; quare si occasio se obtulerit, quod eam iudicis implorato officio petere possit, constat ex c. relatum 9. iun. Glossa. & c. filius 19. de præbend.

6 Num verò dum expectantes præbendam sunt, distributiones quotidianas percipere debeant (quod sanè affirmatur in cit. c. dilectus) atq; si in sacris constituti sint, voicem in Capitulo habeant, ex cōsuetudine cuiusq; ecclesie cognoscendum esse, monet Imola hic, & Azor in cit. c. 11. q. 13. post Gl. hic ver. ultra numerum.

7 NOTANDVM IV. Statutum etiam à Papa confirmatum, de certo præbendarum numero, explicari debet cum clausula, *Nisi in tantum excreverent ecclesie facultates, vt pluribus possint sufficere competenter*: Ita hic in c. Et nota, quod dicitur *in tantum*, Nam ob modicum reddituum augmentum, numerus præbendarum augeri non debet, secundum Gl. in c. 1. de Instit. & Abb. ibi n. 5. sed redditus excrecentes ad communem vsum Canonicorum, vel aliter, prout melius videbitur, applicari possunt, vt in fine huius c. significatur, & in c. ult. de verb. signif. Porro clausula illa, *Nisi redditus excreverint*, etsi expressa non sit, tacite intelligi debet; cum sit secundum stylum Curie, & sacrorum canonum requisitum. Quare Doctores hic apud Felin. n. 6. Nicol. Euerardum in loco argumentorum 104. n. 4. & 5. generalem regulam tradunt; quod clausula apponi solita secundum loci consuetudinem, aut instrumenti vel contractus naturam, si non exprimitur, subintelleccta censetur. Vide quæ dicentur in c. significatum 11. de præbend.

8 NOTANDVM V. Si numerus Canonicorum ob reddituum incrementum augendus sit, qui nouiter creantur canonici, in perceptione re-

dituum æquales esse decet antiquis. Ita sumitur ex textu c. prope finē, *Si ex eis pares, &c.* & argum. c. cum omnes, supra, eod. tit.

NOTANDVM VI. Interdum Capitulum ultra numerum Canonicorum definitum, per gratiam extraordinariam vnū vel plures recipit, vt sint supernumerarij. Tunc valet protestatio, vt interea redditus nullos percipiant, donec præbenda vacauerit, quando ad huiusmodi receptionē Capitulum non obligatur. Imò hoc ipso quod aliquis per gratiā extraordinariam, vt supernumerarius, etiam ex mandato Pontificis, recipitur, tali modo recipi censetur, vt ius in beneficio seu canonicatu plenum non habeat, vt notauit Felin. hic n. 23. Gl. hic ver. ultra numerum.

Veruntamen in casu huius c. Capitulares nihil iuuat protestatio; quia ipsi, propter reddituum incrementum, debebant nouos canonicos instituire; ideòq; institutio ea non proueniebat ex libera voluntate, sed ex officij necessitate ac debito. Quare ex textu huius c. alia regula celebris elicitur, quod protestatio non iuuat, si sit contraria facto, etiā consecutiue secundum iuris dispositionē. Ita Abb. hic n. 16. Felin. n. 77. Anton. de Butrio n. 36. eleganter Guido Papa decif. Gratianop. 172.

Pro intellectu aduerte; Protestationem, vt hoc loco accipitur, aliud non esse, nisi mentis seu voluntatis declarationem de iure suo retinendo, aut iuri alterius contradicendo: Hæ enim, quas indicaui, sunt species præcipuæ protestationis, quæ proinde requirunt, vt alicui legitima facultas ita protestandi competat. Quare communiter dici solet, quod protestatio non habentis ius nihil proficit, l. si maior 13. C. de rescind. vendit. & tradit Baldus & alij in l. Papinianus 24. ff. de Publ. in rem actione, siue, vt Guido Papa ait decif. 172. Protestatio non iuuat, si facta non sit de eo, quod est in potestate protestantis: Item, si quis de iure teneatur consentire, aut approbare actum, frustranea & inutilis est, quæ contra fit protestatio, l. Nefennius 34. iuncta Gl. ver. conueniret, ff. de negot. gestis. Sic v. g. hæretici protestari non possunt aduersus orthodoxos, siue Catholicos, ne ipsi ecclesias aut bona ecclesiastica retineant, aut amissa

seu

seu erepta recuperent: quandoquidem hæreticis nullum in illis ius competere; consequenter Catholicos in possessione eorum retinenda, aut recuperanda impedire haud possunt.

12 Deinde dici solet, quod legitime interposita protestatio conseruatiua sit iuris in futurum, apud Guidon. cit. decis. 172. num. 2. Cum autem semel ad iuris conseruationem facta est protestatio, eam repetere necesse non est, argum. l. moræ 3 2. iun. Gloss. ver. repetendi, ff. de vsuris, & tradit Bartol. communiter receptus in l. de pupillo 5. §. Si quis Prætori, ff. de noui operis nunc. Etenim vim suam & effectum semper retinet eiusmodi protestatio, quamdiu voluntariè non exercetur actus contrarius siue retractatorius ipsius. Id verò in dubio non præsumitur, sed ita actus intelligendus, vt protestationem antecedentem non tollat, prout docet Baldus in l. nouissima Cod. de pactis, Mart. Nauarr. lib. 3. conf. 34. num. 3. de Regul. Ratio dari debet, quia mutatio voluntatis, atque iuris conseruati voluntaria renuntiatio præsumi facilè non debet, l. cum de indebito 25. ff. de probat.

13 Porro ad omnem protestationem requiritur, vt non sit contraria actui, quem protestans voluntariè exercet. Est autem duplex hæc contrarietas; videlicet secundum rei naturam, & secundum iuris constitutionem, nam quod iure non possumus, id absolute efficere non posse censerè debemus. Discrimen tamen est inter protestationem seu clausulam adiectam, si ea sit actui intrinsecè, siue secundum naturam & substantiam eius repugnans; & inter protestationem seu clausulam si sit extrinsecè, videlicet secundum legis dispositionem, contraria: Nam in priore casu corrumpit actus, v. g. contractus aut dispositio, cui adicitur; eò quod non videatur aliquis voluntariè agere, si actui clausulam aduersus eius substantiam apponat, vt constat ex cap. vltim. de condit. appositis, vbi dicitur; tamen si magnus sit matrimonij fauor, irritum tamen esse, si huius generis clausula aut protestatio adiciatur, v. g. *accipio te in uxorem, donec diuorem inuenero.* Et simili ratione, si quis Re-

ligionem profiteatur, cum protestatione intrinsecè repugnante professionis actui, vt liceat retinere proprium, irrita est professio, vt rectè docet Gloss. in cit. cap. vlt. ver. contra substantiam, Guido loco citato num. 2. Fr. Suarez tom. 4. de statu Relig. lib. 6. cap. 22. nu. 14. contra Gloss. in c. solet 6. causa 3 2. quæst. 2. ver. nolint, Ioan. Andr. in cit. cap. vlt. Felin. hic n. 75. Imolan. 41.

Veruntamen in contractibus, ex iure gentium aut ciuili naturam suam & substantiam accipientibus, plerumque aliter se res habet, videlicet, vt, si aliquis clausulam protestationemue adiciat, quæ constitutioni ac veluti substantiæ contractus, in specie expressi repugnet, clausula, seu protestatio, aut conditio adiecta valeat, faciâtque in aliam speciem contractus transire: Propterea quod in cognoscenda specie contractus magis attendi debeat ad pacta à contrahentibus apposita, quam ad verba, quibus eum appellarunt, vt rectè docuit Abbas in c. constitutus num. 22. de relig. domibus. Exemplum habes: Si alicui negotium mandaueris, mercede ipsi constituta, cum mandato contraria sit merces (quippe quod suapte natura ex officio descendens gratuitum esse debet) transit conuentio in contractum locationis, l. 1. ff. mandati. Aliud exemplum in contractu censuali Germanico videre licet lib. 3. moral. Theol. tract. 4. cap. 17. num. 13. ver. Alterum. Aliud sumi potest ex casu l. cum precario 12. ff. de precario, vbi habetur, si quis alteri rem precario dederit, ita vt ad Kalendas Iulias reuocare non liceat, Existimat quidem Celsus eius legis auctor, precario subsistere & clausulam eam pro non adiecta haberi. Quod ibid. approbat Bartolus, & in l. Vbi ita donatur 27. ff. de mortis causa donationibus, quasi hæc precarij conditio vt reuocari non possit, accidentaria sit, & ideo clausula ei repugnans pro non adiecta haberi debeat, iuxta doctrinam Gloss. in cap. 2. ver. Officiali, in fine, de consuetud. in 6. Quæ doctrina licet bona sit in ordine ad contrahentis falsam persuasionem, si is omnino volens precario rem dare, persuadeat sibi reuocandi facultatem ad contractus substantiam non

pertinere; Attamen in dubio potius actus ita interpretandus esse videtur, vt ei adiuncta clausula subsistat, argum. l. i. §. si conuenit, ff. de positi, & c. Abbate 25. de verb. signif. Adeo que res non precario data, sed commodata esse censeatur, iuxta regulam communiter receptam, quod conditio seu clausula apposta contra naturam contractus nominati, faciat eum transire in aliam contractus speciem. Esse autem eam conuentionem, seu clausulam, vt reuocare non liceat reuera repugnantem naturæ precarij, docet Gl. & DD. in cit. l. cum precario. Et confirmari potest ex l. si quis in principio, 22. ff. de legatis 3. vbi habetur, si quis dixerit, se mortis causa donare, ita vt donatio reuocari nunquam possit, censendam esse inter viuos factam donationem, Rationem supra dedi, quia non tam ad verba, quam ad mentem seu voluntatem disponentis attendi debet: Ea autem esse censetur, potius vt actus suus cum omnibus adiunctis, si fieri possit, subsistat, quam vt aliquid eorum pereat.

15 Venio nunc ad alterum membrum supra positi discriminis, videl. si protestatio actui voluntariè exercito contraria sit secundum extrinsecam, & accidentariam legis constitutionem. Quo in casu protestatio seu clausula pro inutili & non adiecta habetur, actus autem ipse subsistit. Exemplum habemus in textu huius c. Capitulares enim quosdam in Canonicos receperunt, cum protestatione, vt præbendas non perciperent, donec, &c. Quæ protestatio institutioni canonicorum contraria est extrinsecè, propter leges ecclesiasticas, quibus præcipitur, vt institutis præbenda assignetur, si reditus adsint. Quamobrem protestatione ea reiecta, receptio atque institutio Canonicorum consistit.

Aliud exemplum legi potest in c. 2. causa 10. q. 2. Si quis ecclesiam fundarit, adiecta clausula, vt administratio dotis ad Episcopum non pertineat, talis clausula pro non adiecta habetur, & fundatio subsistit. Quia secundum iura, inquit Glossa ibi ver. non pertinere, res omnes ecclesiarum ad ordinationem Episcopi pertinent, c. nouerint 6. ead. q. Alia verò pacta, quæ canonibus non repu-

gnant, fundator arbitratu suo adicere potest. c. verum, de condit. appof.

Tertium exemplum in supra cit. l. si quis à principio; Si aliquis testamentum condiderit, apposta protestatione, quod id reuocare nolit, ea nihil obstante, subsistit testamentum, sed reuocabile. Quia propter legum constitutionem, hæc quasi necessaria proprietates vltimæ voluntatis est, vt contraria voluntate reuocari possit. Ad id tamen clausula ea protestationis proderit, vt, si testator aliud postea testamentum condiderit, nulla facta derogatione dictæ clausulæ, posterius testamentum pro irrito habendum sit; eò quod censeatur in memor fuisse prioris voluntatis ac protestationis, quæ si in mentem ei venisset, testamentum prius non reuocasset.

Idemque eadem ratione, si Princeps vel Communitas statutum edat, cum protestatione, vt reuocari non debeat: Nam protestatio hæc potius extrinsecè contraria esse videtur statuto, quam vt eius intrinsecam naturam euerat, quippe cum ad statuti essentiam non pertineat reuocandi facultas, sed sit conditio seu proprietas posituius legibus adiecta. Quare non obstante dicta protestatione seu clausula, statutum valebit, atque clausula id solum operabitur, vt, si postea contraria ab eodem legislatore aut successore constitutio fiat, nulla expressè facta derogatione prioris, posterior irrita censi debeat, secundum doctrinam Bartoli in l. omnes populi n. 31. ff. de iust. & iure, Abb. in c. præced. n. 3. argum. supra cit. l. si quis in principio, vbi ex Bartolo generalis doctrina refertur: Si prior voluntas est derogatoria posterioris, prior valet, nisi expressè fiat reuocatio voluntatis prioris. Quod & in priuilegiis locum habet, vti docui lib. 1. mor. Theol. c. 23. n. 26. & videri possunt, quæ dicam in c. 1. hoc tit. in 6.

CAPITVLVM X.

Ecclesia S. Mariæ.

PARAPHRASIS.

Ecclesia S. Mariæ in via lata coram seculari iu-